

FINNSAM-konferensen på Malungs Finnmark våren 2001

Rapport: Tor Eriksson, Örebro

Fredagen den 18 maj

Vårens Finnsamträff ägde rum på Tiomilaskogen. Det är ett skogsområde som sträcker sig från Ludvika-trakten västerut till norska gränsen, genomskuret av Klarälvens dalgång. Här ligger den lilla byn Tyngsjö, där vi skulle tillbringa några angenäma dagar tillsammans igen. Över femtio personer var anmälda till konferensen, så det blev en stor samling på fredagen. Värdarna Lena Öhrn Dölhed och Eva Tranberg hälsade oss välkomna till Tyngsjö bygdegård. En tallrik soppa intogs och så satte vi oss så småningom i bilarna för att åka ut på skogen. Första anhalten Andersviksberg kunde visa upp en bysåg som har restaurerats. Stig Lekare berättade om sågen och vi funderade över en fråga som fanns här. Frågan ingick i en tipspromenad som påpassligt kantade vår väg genom finnskogen.

Nästa stopp gjordes vid landsvägen en bit norr om Andersviksberg. Här förvaras ett antal "likstänger", som förr användes vid forsling av döda mellan t.ex. en sjö och lämplig väg. På dessa stänger ristades namnet på den döde in och datum för dödsfallet. Bilarna vände så söderut igen och vi nådde Acksjöåsen. På trappan tog Tord Bergqvist emot oss. Egentligen skulle hans farbror Bertil ha hälsat oss välkomna, men han hade inte möjlighet till det. Till Acksjöåsen kom Pehr Persson Hwijnare, en lösfinne som flyttade runt och anlade svedjefall. Tord Bergqvists släktgård benämndes förr "Vinervallen" efter denne Pehr Persson Hwijnare. Med sitt svedjande kom han i konflikt med bönderna i Yttermalung och Äppelbo. Tvisterna slutade med hans död. På Acksjöåsen hann regnet ifatt oss, men en kopp kaffe i porslinsmugg på finnskogen var inte så dumt att låta sig smaka av.

Färden fortsatte till Lakoberg som Carl Axel Gottlund besökte på sin vandring genom Malungs Finnmark 1817. Han frapperades då av den stora mängd skrifter som fanns här, bl.a. en latinsk A.B.C. bok. Den nuvarande ägaren kunde för oss visa upp en del gamla saker, som t.ex. en brännvinsflaska och några koppar. En hänförande utsikt över nejden bjöds det också på. Efter besöket på Lakoberg vände vi kosan hemåt mot Tyngsjö igen, där middagen skulle serveras klockan sex på kvällen. Efter maten underhöll Wille Toors med bilder och historier från Tiomilaskogen. Framförandet pågick någon timme och sedan skiljdes vi åt för att åter ses på lördagen.

Lördagen den 19 maj

Vädergudarna hade hotat med hållregn, men istället lyste solen. Det verkade bli en fin dag om än blåsig märkte vi senare. Dagen inleddes med grötfrukost i bygdegården innan första föreläsningen började. Anders Norman och Valter Berg redogjorde för Malungs Finnmarks kolonisation. Vi fick bl.a. veta att fyra personer betalade mantalspengar i Millsjön 1653. Först 1680 redovisas tre personer i Avradsberget. Sedan växer antalet finnbosättningar undan för undan. Gränsdragningen är ett särskilt kapitel och om den berättades också. Carl Axel Gottlunds levnadsöde beskrevs sedan av Lars Lundin, som även har skrivit ett par böcker om denne man. Carl Axel Gottlund har bl.a. upprättat en mycket omfattande dagbok från sina resor i Skandinavien. I kopierat skick fyller den en diger samling pärmarna som Lars Lundin visade oss. De medhavda pärmarna innehöll även en brevsamling m.m.

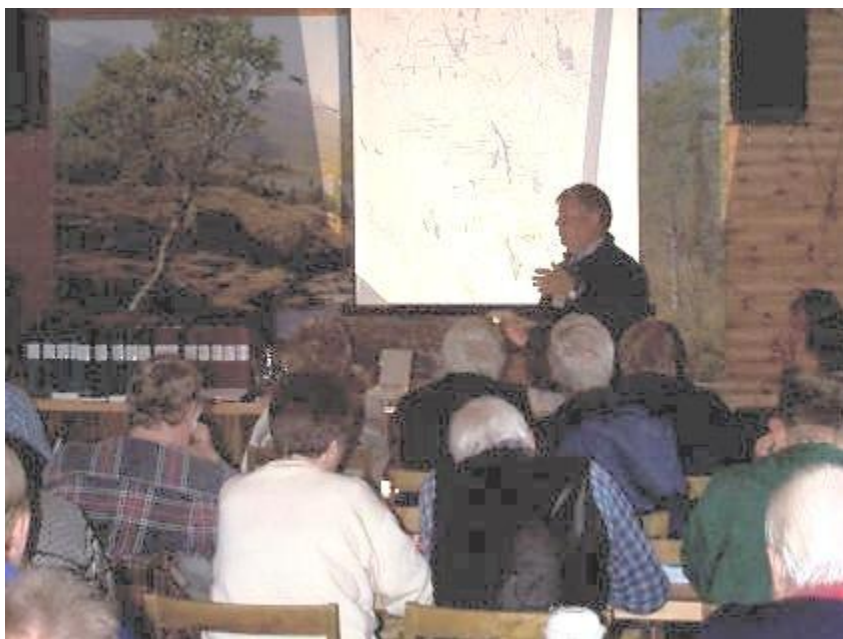
Så småningom blev det tid att kliva på bussen för en ny utfärd på finnskogen. Till min förvåning var en gammal länsbuss från Örebro län framkörd, och med den skulle vi bege oss ut. Under färden vägledades vi av Anders Norman och Valter Berg. De delade på uppgiften på så vis att när vi befann oss i Dalarna lyssnade vi till Anders och när bussen rullade över gränsen till Värmland tog Valter över mikrofonen. Det första besöket gjordes i Fattigskogens Vildmarksby, som är en nyuppförd stugby på skogen. Fattigskogen är en allmänning som Malungs jordägare avsatte vid storskiftet för fattigas bosättning. Härifrån gick så resan upp till Rihimäki, där bussen gick sönder så vi fick byta till Dalatrafik istället. Till Rihimäki kom spelmannen Lejsme Per med hustru i mitten av 1800-talet. Enligt traditionen skall han ha lärt sig spela av näcken genom att offra blod från sitt vänstra ringfinger. Många av Lejsme Pers låtar bär en stark prägel av värmländsk musik. Några av dem framfördes av Lejsme Per sällskapet som vill lyfta fram hans melodier. Vi upplystes även om sällskapets arbete med att vårda gården Rihimäki. Här serverades till vår belåtenhet motti med fläsk och lingonsylt. Det är alltid lika gott.

Vi satte oss sedan på bussen för att fortsätta vår färd i gränstrakterna mellan Dalarna och Värmland. Några älgar skymtade vi bland träden, men tyvärr fick vi inte se någon varg. Det finns annars en flock i det här området. Det hade förstås varit en upplevelse, men de håller sig säkert på avstånd från oss. Bussen stannade inte i varje by utan en del åkte vi bara igenom, som t.ex. Brunnsberg med nästan enbart hus från 1950-talet. På gården Kölberg beundrade vi vackert ådrade dörrar och dörrposter inne i bostadshuset. Kaffepaus gjordes vid en husgrund som sägs vara lämningarna efter Per Hakkrans pörte. Då hade vi kommit till byn Nain, som togs upp i slutet av 1620-talet, eller kanske under 1630-talet av denne Per Hakkran som han kallas i allmänt tal. Intill husgrunden fanns mumifierade exemplar av svampen jordstjärna. Sådana växer i ett skogsområde utanför Örebro, men jag har tyvärr aldrig förr lyckats få syn på några. Nu fick jag ändå se förtorkade svampar från förra hösten.

Så återkom vi till Tyngsjö för ombyte och sedan konsert i kyrkan med Björn Jardling från Ludvika. Han framförde bl.a. några melodier av Dan Andersson. Utanför kyrkan hittar man vackert belägen intill sjöstranden en minnessten över Lejsme Per och Ärtbergs Kalle, en annan spelman från trakten. Malungs kommun bjöd oss sedan på en god middag i bygdegården, bl.a. bestående av inkokt lax och tårta till kaffet. Under kaffet lyssnade vi till

musik med riksspelmannen Lars Nordin på fiol och Juha Höglund på säckpipa. Så åter till Tyngsjö kyrka för scener ur en finnskogsteater benämnd "Under samma himmel". I spelet får man följa familjerna Porkka och Rämäinens nybyggarliv i den svenska skogen vid 1600-talets början. Det var ett mycket trevligt inslag på lördagskvällen, med bl.a. några barn som sjöng vackert. Det gick i skytteltrafik mellan bygdegården och kyrkan, så nu var det tid att återvända till bygdegården för mer musik, men av lite modernare slag.

Kvällen avslutades och konferensdeltagarna åkte tillbaks till stugbyn för att sova i sina sängar till söndagen, då samlingen skulle rundas av.

Söndagen den 20 maj

Vi lämnade våra övernattningsstugor för att äta frukost i bygdegården. Solen sken från en närmast klarblå himmel. Vid halvtiotiden inleddes Finnsamförhandlingarna, då det bl.a. berättades om den nya handboken som skall komma ut i slutet av sommaren. Det är en mycket gedigen produkt som det ligger ett oerhört arbete bakom. Vi tackade sedan värdarna för deras stora arbete med att klara av den här konferensen. Det har verkligen skötts på ett utomordentligt fint sätt. Skivor och blomstercheckar delades ut till Lena Öhrn Dölhed och Eva Tranberg för deras insats som ansvariga lokalvärdar. Lite upplysning blev det så om det regionala projektet Tiomilaskogen, som syftar till att levandegöra området på olika vis. En prisutdelning skedde också till de som hade svarat bäst på tipsfrågorna som hade kantat vår väg genom finnskogen.

Lunchen serverades och så bar det ut på skogen igen, men den här gången enbart ett kort stycke. Tyngsjö gamla kyrkogård med kapell tillkom 1817. Det var en enkel omålad timmerbyggnad. Den nya kyrkogården anlades 1858 på Orrudden vid Tyngsjön. Här uppfördes även en prästgård och senare nuvarande Tyngsjö kyrka. Det gamla kapellet revs och av timret byggdes en sockenstuga med tvätt- och bagarstuga för prästgården. Vid den gamla kyrkogården funderade vi över avsaknaden av gravstenar. Antagligen reste traktens människor inte sådana under kyrkogårdens användningsperiod. Sedan for vi åter till bygdegården för att avsluta hela konferensen med kaffe, tårta och en stunds underhållning av Sinikka Falk, som till allmän förtjusning iklädd hembygdsdräkt sjöng visor ur Kalevala. Mycket nöjda och belåtna med den här helgen skiljdes vi sedan åt för den här gången. För min egen del var det här en av de allra bästa konferenserna, där jag gjorde några nya angenäma bekantskaper. På hemvägen från Tyngsjö stannade jag till hos Christer Nilsson i Strömsdal. Här köpte jag ett smycke som han smitt under söndagens smeddag.

